

Віталій Зелюк
кандидат педагогічних наук, доцент,
ректор Полтавського ОШПО ім. М.В. Остроградського
(м. Полтава)

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОШПО У ГАЛУЗІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ РЕГІОНАЛІСТИКИ

Аналіз основних методологічних підходів до вивчення регіональної культури здійснено І. Андришечком у статті «Культурологічна регіоналістика: у пошуках методології». Окремі підходи розглядаються дослідником із позиції їх методологічного потенціалу в рамках культурологічної регіоналістики. На його думку, подолання методологічної кризи регіоналістики можливе в рамках гуманітарної географії, що тлумачиться як «міждисциплінарний науковий напрям, що вивчає різні способи подання та інтерпретації земних просторів в людській діяльності, враховуючи уявну (ментальну) діяльність» [1, с. 36].

Культуролог Л. Мосолова зазначає, що «регіоналістика зближується тепер з іншою макродисципліною – культурологією. Вони виявляються взаємодоповнюючими в дослідженні регіонів як культурно-цивілізаційної цілісності істотних, стійких і динамічних способів буття людей. Істотним є смислове ядро регіоналістики та культурології, яке визначає стратегію їх осягнення. Це розуміння антропологічних витоків регіоналізму, його інтегративної функції вираження фундаментальних властивостей людської природи. Вони приховані в двоєдності людини як індивідуальної і соціальної істоти. Історія людини складалася в конкретних регіональних просторах і являла собою становлення, розвиток і зміну таких інваріантів життєдіяльності як автономізація і інтеграція. Чим більше ускладнюється культурно-цивілізаційна діяльність людини, тим настійніше вона вимагає відокремлення в межах єдності [16].

Потужний імпульс розвитку культурологічної регіоналістики надала Всеукраїнська науково-практична конференція «Культурологічна регіоналістика: теорія, історія, практика», проведена 23–24 березня 2017 року кафедрою культурології та методики викладання культурологічних дисциплін Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Управлінням культури Полтавської облдержадміністрації та Полтавським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського.

Широкий спектр досліджень у галузі культурологічної регіоналістики здійснено науковцями та методистами ПОШПО. Підготовлено ґрунтовний науково-методичний посібник «Антологія краєзнавства Полтавщини», що доповнювався та перевидавався 4 рази [2]. С. Клепко досліджує розвиток науки і освіти на Полтавщині [9], мнемомічні практики у контексті освітнього краєзнавства [8]. Учений встановив, що «інтереси полтавської педагогічної науки переважно зосереджені на проблемах вищої школи та історії освіти. Зрозуміло, що ці проблеми є важливими, але автори цих досліджень, педагоги вищої школи, виявляються, зрештою, не достатньо спрямованими на вирішення проблем основного поля освіти – шкільного навчання» [9, с. 83]. Учений

відзначає, що «ПОШПО намагається робити демократичнішим доступ освітян до науки і культури шляхом організації серії конференцій і семінарів, за допомогою друкованих видань і аудіовізуальних засобів, у тому числі Інтернету. Організовує найцікавіші зустрічі між відомими вченими та інтелектуалами, з одного боку, і самою широкою педагогічною громадою, з іншого. Результати таких заходів надзвичайно важливі не тільки для слухачів, але і для представників наукового світу. Подібні зустрічі дозволяють встановити прямі стосунки з освітянами, окрім того, ввести науку в загальну культуру, допомагати людям зрозуміти сьогоденний світ таким, як він є, і світ завтрашнього дня, щоб краще до нього приготуватися» [там само, с. 87] .

Л. Халецькою у співпраці з О. Лобач уперше систематизовано пошуковий матеріал із музичного краєзнавства Полтавщини [24], проведено дослідження ролі музичного краєзнавства у формуванні національної культури учня [22]. Н. Курмишева вивчає проблему культурологічної підготовки педагогів у післядипломній освіті. На її думку, «використання ділових ігор у поєднанні з іншими видами робіт у системі підвищення кваліфікації сприяє кращому засвоєнню культурологічного матеріалу» [10, с. 28].

Як зазначається в історико-біографічному довіднику про Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України, «відбулося відчутне перегрупування наукових сил. У сучасних умовах чимало вчених старшого та середнього поколінь змогли по-новому розкрити свої творчі можливості. Слідом за ними в науку прийшло нове покоління, здатне успішно інтегруватися у світовий науковий простір. Остаточно утвердилися такі відносно нові для української науки (або недооцінювані у попередні десятиліття) напрями гуманітарних студій, як дослідження етнокультурних, мовних і мистецьких явищ в умовах впливу світових глобалізаційних процесів, нових викликів, які постали в гуманітарній сфері України в XXI столітті, розвитку цих процесів і тенденцій у зв'язку із формуванням інформаційного і «знаннєвого» суспільства; соціологічні дослідження мовної й етнокультурної динаміки сучасного українського суспільства; новітні, зокрема міждисциплінарні, напрями досліджень у галузях етнології, етносоціології, культурології, комп'ютерної лінгвістики. Новий поштовх до розвитку одержали такі важливі наукові напрями, як пам'яткознавство, історична та культурологічна регіоналістика, енциклопедична справа, національна бібліографія, освоєння світових і розвиток вітчизняних електронних інформаційних ресурсів [7].

Викладачі та методисти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського, працівники районних (міських) методичних служб, закладів дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної освіти області в рамках історико-краєзнавчого проекту «Історія освіти і науки Полтавщини», організованого Департаментом освіти і науки Полтавської обласної державної адміністрації та ПОШПО, у 2015-2017 рр. провели дослідження історії освіти і науки Полтавської області, традицій учительства, педагогічного досвіду вчительських династій. Результати розвідок будуть представлені у шостому томі «Освіта і наука» видання «ПОЛТАВКА. Полтавська Енциклопедія». Окрім того, Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського підготував електронне видання матеріалів до шостого тому «Освіта і наука», що містить повністю всі авторські тексти освітян, і

розміщено у відкритому доступі на сайті ПОППО. Зміст видання структуровано по районах та об'єднаних територіальних громадах.

Ознайомлення з авторськими матеріалами до шостого тому «Освіта і наука» видання «ПОЛТАВІКА – Полтавська Енциклопедія», що розкривають історію розвитку освіти області, її здобутки, традиції і кращий педагогічний досвід, сприятиме формуванню корпоративної культури педагогічних працівників Полтавської області. Звернення до корпоративної культури вчительства зумовлене потребою в оптимізації регулювання соціокультурних процесів у закладах освіти Полтавської області та інтеграції вітчизняної освіти у світову освітню систему.

Протягом останніх років у ПОППО активізувалася краєзнавча праця з біографічних досліджень. Втілюється інноваційний проект «Формування лідерської компетентності в школі засобами біографічних досліджень у контексті освітнього краєзнавства», автором якого є Л. В. Литвинюк. Проект здобув перемогу у VIII Міжнародному фестивалі педагогічних інновацій, проведеному 22-23 вересня 2016 року у м. Черкаси за організаційного сприяння Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» Міністерства освіти і науки України, Комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради». Проект має на меті популяризацію досягнень педагогів Полтавщини в дослідженні освіти рідного краю, обміні досвідом організації біографічних розвідок з освітнього краєзнавства, розкритті основних компетентностей і особливостей культури сучасного вчителя-лідера, вивченні й актуалізації освітніх практик області з формування лідерської компетентності учнів в інноваційному суспільстві та розвитку лідерства педагогів, активізації нарративних практик і самодосліджень освітян. Біографічні розвідки в рамках проекту здійснюють 100 провідних освітян-краєзнавців. Проведено дослідження біографій випускників шкіл [18], вчителів і педагогічних династій [3; 4], біографічно-комунікативні практики в освіті [5], використання біографічних документів в освіті [6]. Підсумком проекту за 2012-2016 рр. стала колективна монографія «Освітнє краєзнавство: біографічні дослідження» [19], що містить 114 статей, серед яких 92 матеріали педагогів загальної середньої та позашкільної освіти, 14 розвідок науковців, 8 статей краєзнавців області. У низці публікацій розкрито методологію проведення біографічних досліджень [11-14].

Проте це лише початок полтавської біографічної культурологічної регіоналістики. Про це свідчить оригінальний вітчизняний інформаційний продукт, відкритий в основній своїй частині для вільного доступу користувачів – «Український національний біографічний архів» (УНБА) – електронний науково-інформаційний ресурс, формування якого започатковано Інститутом біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (ІБД НБУВ) на базі нагромаджених ним електронних баз історико-біографічних даних та біобібліографії. УНБА. Метою укладачів УНБА є створення фундаментального вітчизняного науково-інформаційного ресурсу, який інтегрував би вивірену інформацію про діячів України минулих часів і слугував би зростаючим інформаційним потребам сфер освіти, науки, культури, державного управління, завданням репрезентації України у світі [21].

У його підрозділі «Регіональні дослідження» від Полтавської області повідомляється про видатних полтавців лише те, що у 2007 році на телеканалі «Інтер»

унаслідок проекту «Великі українці» – програма українського телебачення, яка поєднувала у собі ток-шоу з інтерактивним опитуванням телеглядачів, а в міжпрограмний період – усіх громадян України щодо місця й ролі видатних державних і політичних діячів, військових, художників, учених, спортсменів, релігійних діячів тощо у національній і світовій історії. У ході опитування було визначено список ста великих українців. До їх переліку ввійшли й видатні особистості, пов'язані з Полтавщиною: Г. С. Сковорода (№ 4); Леся Українка (№ 5); М. В. Гоголь (№ 18); С. В. Петлюра (№ 26); І. П. Котляревський (№ 29); Пилип Орлик (№ 36); В. І. Вернадський (№ 39); М. В. Лисенко (№ 41); С. А. Ковпак (№ 42); О. Т. Гончар (№ 71); В. А. Симоненко (№ 72); Р. О. Кириченко (№ 74); К. В. Білокур (№ 85); В. О. Сухомлинський (№ 86); А. С. Макаренко (№ 87); П. І. Калнишевський (№ 88); І. М. Піддубний (№ 91); О. В. Кошовий (№ 95); Остап Вишня (№ 97) [20]. Звичайно, така інформація вкрай недостатня щодо внеску полтавців у розвиток України. Представити гідно в УНБА Полтавщину – завдання як дослідників Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського, так і всіх фахівців у галузі культурологічної регіоналістики.

Список використаних джерел

1. Андрущенко І. А. Культурологічна регіоналістика: в пошуках методології / І. А. Андрущенко // Таврійські студії. Культурологія. – Сімферополь: РВНЗ «Кримський університет культури, мистецтв і туризму». – 2013. – № 4 – С. 35–40.
2. Антологія краєзнавства Полтавщини : науково-методичний посібник / [за ред. П. І. Матвієнка]. – 4-е вид., допов. – Полтава: Довкілля-К, 2007. – 322 с.; іл.
3. Біографічний досвід учительських династій: зв'язок поколінь: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (27 березня 2015 р.) Ч. 1. [Електронний ресурс] / наук. ред. Л. В. Литвинюк. – Полтава: ПОШПО, 2015. – 95 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://poippo.pl.ua/nml/elektronni-vydannia-poippo>.
4. Біографічний досвід учительських династій: зв'язок поколінь: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (27 березня 2015 р.) Ч. 2. [Електронний ресурс] / наук. ред. Л. В. Литвинюк. – Полтава: ПОШПО, 2015. – 116 с. – Режим доступу : <http://poippo.pl.ua/nml/elektronni-vydannia-poippo>.
5. Біографічні документи в освіті: теорія і практика: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (25 квітня 2017 р.) / наук. ред. Л. В. Литвинюк. – Полтава: ПОШПО, 2017. – 147 с.
6. Біографічно-комунікативні практики в освіті : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 19 квітня 2016 р. / за ред. Л. В. Литвинюк. – Полтава : ПОШПО, 2016. – С. 5–11.
7. Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України. Історико-біографічний довідник [Електронний ресурс]. / НАН України. – Київ : Академперіодика, 2015. – 304 с. – Режим доступу : ftp://nas.gov.ua/akademperiodyka/Downloads/Ukrinformnauka/Books/Knigi%20s%20zakladkou/1_NOV/VLMM%20istor%20dovidnyk.pdf.
8. Клепко С. Ф. Мнемомічні практики: декілька думок про політику пам'яті для контексту освітнього краєзнавства / С. Ф. Клепко // Освітнє краєзнавство і формування

лідерської компетентності у сучасній школі : матеріали обласного науково-практичного семінару [ред. Л.В. Литвинюк]. – Полтава: ПОШПО, 2013. – С. 77–92.

9. Клепко С. Ф. Наука, освіта і регіон / С. Ф. Клепко // Полтавський регіон: на пульсі держави. – 2010. – № 2 (13). – С. 81–87.

10. Курмишева Н. І. Культурологічна підготовка в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників / Н. І. Курмишева // Імідж сучасного педагога. – 2010. – № 8 (107). – С. 27–29.

11. Литвинюк Л. В. Біографізація української освіти: концептуалізація дослідження / Л. В. Литвинюк // Гілея. – 2016. – Вип. 112. – С. 251–255.

12. Литвинюк Л. В. Біографічне навчання у післядипломній педагогічній освіті. Ч. 1: Поняття та моделі / Л. В. Литвинюк // Постметодика. – 2014. – № 3. – С. 14–18.

13. Литвинюк Л. В. Біографічно-комунікативні практики в освітньому краєзнавстві / Л. В. Литвинюк // Життєзнавство в сучасній школі: від теорії до практики: практико-орієнтований посібник / за ред. І. Г. Єрмакова. – Київ, 2016. – С. 164–175.

14. Литвинюк Л. В. Біографічне навчання у післядипломній педагогічній освіті. Ч. 2: Потенціал для професійного розвитку вчителя / Л. В. Литвинюк // Постметодика. – 2014. – № 4. – С. 2–7.

15. Методичні рекомендації з підготовки та оформлення статей до шостого тому «Освіта і наука» «Полтавіки – Полтавської енциклопедії». – 2-ге вид.; випр. і доп. [ред. З. Резніченко] // Постметодика. – 2016. – № 2. – С. 45–54.

16. Мосолова Л. М. Регионалистика и аксиология [Електронний ресурс] / Л. М. Мосолова // Этическое и эстетическое: 40 лет спустя : материалы научной конференции. 26–27 сентября 2000 г. Тезисы докладов и выступлений Санкт-Петербург : Санкт-Петербургское философское общество, 2000. – С. 101–103 – Режим доступа : <http://anthropology.ru/ru/text/mosolova-lm/regionalistika-i-aksiologiya>.

17. Музичне краєзнавство Полтавщини: від витоків до сьогодення / [уклад. : О. О. Лобач, Л. Л. Халецька]. – Полтава : ПОШПО, 2009. – 360 с.

18. Освітнє краєзнавство і формування лідерської компетентності в сучасній школі: дослідження біографій учителів : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (21 листопада 2014 р.) [наук. ред. Л. В. Литвинюк]. – Полтава : ПОШПО, 2014. – 333 с.

19. Освітнє краєзнавство: біографічні дослідження [ред. Л. В. Литвинюк]. – Полтава: ПОШПО, 2016. – 362 с.

20. Регіональні дослідження / Видатні полтавці [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://biography.nbuv.gov.ua/index.php/naukove-zhittya/doslidnitski-tsentri-2/111-vudatni-poltavtsi>.

21. Український національний біографічний архів (УНБА) [Електронний ресурс]. – Режим доступа : // <http://biography.nbuv.gov.ua>

22. Халецька Л. Л. Роль вивчення музичного краєзнавства у формуванні національної культури учня. Перспективи створення регіональної програми з музичного краєзнавства як складової інтегрованого курсу «Полтавознавство»: матеріали обласного семінару-практикуму / Л. Л. Халецька. – Полтава: ПОШПО, 2006. – 26 с.